

Јелена Л. Петковић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Одсек за филологију
Катедра за српски језик

ИДИОЛЕКТ ДОБРИЛА НЕНАДИЋА У КОНТЕКСТУ НОВИЈИХ ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА СРПСКЕ ПРОЗЕ²

У раду се на корпусу од 18 лингвистичких радова (чланака) посвећених појединим аспектима језика и стила Ненадићевих романа разматрају постигнућа досадашњих лингвистичких истраживања језика и стила Ненадићевог романеског стваралаштва и настоји предложити концепт за лингвистичку дескрипцију и интерпертацију Ненадићевог идиолекта, уз надовезивање на досадашње резултате, а у контексту новијих лингвистичких истраживања српске прозе. Будући да се с тематолошког аспекта дела овог писца односе на српску средњовековну историју, српску нововековну историју, као и на живот данашње српске варошице – очекивано је да писац користи различите језичко-стилске ресурсе, у складу с тематиком романа. Лингвистичку дескрипцију и интерпертацију Ненадићеве прозе ускладили смо с теоријско-методолошким концептом интегралне стилистике.

Кључне речи: идиолект, проза Добрила Ненадића, лингвистика, интегрална стилистика, језичко-стилске одлике, лингвистичка историја српског романа

1. УВОД

Идиолект српског романописца Добрила Ненадића (1940–2019) веома је инспиративан за разноаспекатска лингвистичка истраживања (посебно: лексиколошка, синтаксичка, лингвистичка), што потврђују досадашња истраживања лингвиста. Од појаве његових првих дела до данас, стваралаштво овог књижевника праћено је оценом да је у питању „особен и свеж глас на домаћој књижевној сцени”, односно „особена литерарна појава у савременој српској литератури (културни феномен и друштвени случај)”, уз истицање књижевних вредности као што су „вешто приповедање, језгровит и убојит хумор и језичка виртуозност” (уп. Николић 1986; Николић 2019).

1 jelenapetkovic75@gmail.com

2 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-68/2022-14/200198), научни пројекат *Динамика структуре савременог српског језика* (број 178014).

Захваљујући лексичком богатству, дела овог писца укључена су у грађу за *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* Института за српски језик САНУ,³ а роман *Дорошеј* уврштен је у нови гимназијски наставни програм.⁴ Јасно се исцртавају тематолошка подручја у делима овог писца – српска историја и живот данашње српске варошице: (а) у његове најпознатије историјске романе спадају *Дорошеј* (1977), *Дивље звезде* (1985), *Роман о Обилићу* (1990), *Десјош и жртва* (1998), *Сабља грофа Вронског* (2002), *Победници* (2004), *Мрзовоља кнеза Бизмарка* (2005), *Хермелин* (2006); (б) менталитетом српске варошице инспирисана су Ненадићева дела *Киша* (1979), *Појлава* (1982), *Ураган* (1999), *Време кокошки* (2013).

О стваралаштву Добрила Ненадића објављени су бројни литерарнонаучни и лингвистички чланци,⁵ при чему је не само у језичким него и у књижевнонаучним анализама истицан особен језички израз овог ствараоца (уп. Јовановић 2005: 246–247; Деретић 2019: 208). Циљ нашег разматрања јесте: (а) да се прикажу постигнућа досадашњих лингвистичка истраживања језика и стила Ненадићевог романеског стваралаштва; (б) да се предложи концепт за лингвостилистичку дескрипцију и интерпертацију Ненадићевог идиолекта, уз надовезивање на досадашње резултате, а у контексту новијих лингвостилистичких истраживања српске прозе.

Будући да се с тематолошког аспекта дела овог писца могу разврстати у три подгрупе – (1) српска средњовековна историја, (2) српска нововековна историја, као и (3) живот данашње српске варошице⁶ – очекивано је да писац користи различите језичко-стилске ресурсе, у складу с тематиком романа. С друге стране, очекивано је да (1) резултати досадашњих лингвистичких истраживања Ненадићевог језика и стила, (2) уз ослонац на постигнућа и искуства новијих лингвостилистичких анализа

3 В. списак извора у књ. XVI *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* Института за српски језик САНУ, у коме су романи *Дорошеј* и *Врева*.

4 В. садржаје из књижевности у Правилнику о плану и програму наставе и учења за гимназију (*Просветни гласник*, LXIX/4, Београд, 02. 07. 2020). Читанке које су усклађене с новим програмом садрже одговарајућу лекцију о роману *Дорошеј*, нпр. в. Босиљка Милић, Катарина Вучић, *Читанка за први разред средње школе*, Београд: Завод за уџбенике, 2020, 82–92.

5 Ненадићевим романима посвећена су два тематска блока: (а) један се појавио у часопису *Међај* (Ужице, 1986), дакле, десетак година након његов првог романа *Дорошеј* (1977); (б) други је објављен две деценије након првог темата, у зборнику *Српска проза данас – Херцеговина и српски језик у историографским и књижевним дјелима XIX и XX вијека* (Билећа, 2006). Треба поменути и зборник научних радова *Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића* (Билећа, 2019), објављен након Ненадићевог последњег, осамнаестог романа *Време кокошки* (2013). У поменутих публикацијама доминирају књижевнонаучни чланци у односу на лингвистичке.

6 За Ненадићева дела инспирисана животом српске (западносрбијанске) варошице у овом раду условно ћемо користити назив *стварносна проза* (уп. Николић 2017б). Треба имати у виду да проучаваоци књижевности указују да поменута остварења „надрастају српску литературу засновану на моделу стварносне прозе и неореализма и отварају простор за специфични поетички облик утемељен на културолошком фону који је иманентна особина свих култура са развијеном фолклорном традицијом [...], а који је један од основних постулата магијског реализма” (Кнежевић 2019: 173).

српске прозе – омогућавају да се постави концепт за испитивање Ненадићевог идиолекта.

2. ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Како бисмо дошли до адекватног теоријско-методолошког концепта за истраживање Ненадићевог идиолекта, изнећемо краћи осврт на србистичку литературу која показује како се развијала стилистичка мисао на прелазу из старог у нови миленијум (уп. Николић 2022: 14–18).

На крају двадесетог века објављена су остварења *Општа стилистика* (1998) и *Стилистика српског језика I* (2000) Радоја Симића.⁷ Према виђењима овог лингвисте, стилистика је наука о семиолошкој структури знака, а предмет њеног интересовања јесте *ефицијентности* знаковне структуре. *Варијантност израза* сматрао је критеријалном основом ефицијентности, а *варијацију* је одређивао као поступак којим се ефицијентност израза усмерава према сврси и приликама (в. Ковачевић 2021: 192–194).

Како објашњава Милош Ковачевић (2021: 205), дело *Пушеви стилистичке идеје* (2000) Нова Вуковића означило је завршетак двадесетог века у српској стилистици: (1) „с једне стране, [ова књига] даје врло утемељену, критеријалну, а критичку слику свјетских стилистичких 'струјања' или 'идеја' у XX вијеку, у коме је стилистика и стекла статус аутономне научне дисциплине”; (2) с друге стране – [ово дело] постаје 'брана' објављивању површних, и научно некритеријалних не само стилистичких радова него и уџбеника, какве нам је у србистици 'подарио' XX вијек”.

Може се рећи да почетак новог миленијума у развоју српске стилистичке мисли представља појава трећег издања књиге *Стилистика и грамајика стилских фигура* (2000) Милоша Ковачевића, чије су стилистичке студије допринеле „установљењу поетске стилистике структурно-лингвистичке оријентације” (в. Јовановић Симић 2018: 82). У његовом стилистичком приступу *стил* се поима као „комплексан феномен који обухвата три битне сфере деловања: језичку грађу и њене законитости; регулативни систем поступака помоћу којих се структура грађе савлађује и преводи у другу структуру, преобликује у уметничку чињеницу; као и стваралачке способности носиоца дате енергије, тј. писца” (Јовановић 2014: 758).

Србистичка стилистика током двадесет првог века развијала се у правцу концепта *интегралне стилистике*, која уважава наслеђе бајијевске лингвистичке и шпицеровске литерарне стилистике (в. Ковачевић 2019: 7–41; Ковачевић 2021: 283–317). По речима Милоша Ковачевића (2019: 13), „приближавању лингвистичке бајијевске и књижевне шпицеровске стилистике допринијела су даљња структурално-поетичка

⁷ Радоје Симић је касније објавио ново („исправљено и допуњено”) издање *Опште стилистике* у коауторству са Јеленом Јовановић Симић (2015).

истраживања”: (1) Роман Јакобсон је подстакао лингвистичку анализу да испитује поступке којима се врши трансформација језичког материјала у поетски текст; (2) Јуриј Лотман је објаснио релације између језика књижевности и општеупотребног језика тако што је језик књижевности сагледао као „другостепени моделативни систем”, који се не може трансформисати у неуметнички израз, а да се притом потпуно сачува првобитни смисао (уп. Ковачевић 2019: 15). Захваљујући поменутих подстицајима, стилистичка истраживања у србистици проширила су свој приступ обједињујући *лингвостилистику* и *литерарну стилистику*, тј. стилематичку и стилогену анализу језичких јединица у конкретном (кон)тексту.

Применом критеријума *стилематичности* и *стилогености* издвајају се четири типа језичких јединица у (ко)нтексту: (1) стилематичне и нестилогене; (2) стилематичне и стилогене; (3) нестилематичне и стилогене; (4) нестилематичне и нестилогене (в. Ковачевић 2019: 16–17; Ковачевић 2021: 292–293). Интегралностилистичком анализом обухваћена су прва три типа јединица, при чему се узима у обзир да *стилематичности* не доводи увек до *стилогености*, као и да *стилогености* није искључиво заснована на *стилематичности*. Очекивано је да су у тексту заступљене и стилски неактив(ира)не, односно неутралне језичке јединице, које су и нестилематичне и нестилогене (четврти тип међу горе наведеним типовима језичких јединица).

Захваљујући интегралностилистичком усмерењу, савремена стилистичка анализа омогућила је да се изгради концепт „стилистичког тумачења књижевности” и да се „критеријалније приступи стилско-језичкој анализи књижевних дијела, како оних поетских тако и оних прозних” (Ковачевић 2015: 10). Сматрамо да је лингвостилистичку дескрипцију и интерпретацију Ненадићеве прозе погодна ускладити с теоријско-методолошким концептом интегралне стилистике.

3. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ

Корпус нашег истраживања чини укупно 18 лингвистичких радова (чланака) посвећених појединим аспектима језика и стила Ненадићевих романа. Грађу смо класификовали (1) према критеријуму лингвистичког аспекта с којег су проучаваоци осветљавали дела овог писца, (2) а додатни критеријум био је тематолошки аспект његових остварења.

Зависно од лингвистичког аспекта с којег је анализиран Ненадићев идиолект, досадашњи лингвистички резултати могу се разврстати у две групе: (а) једну групу чине испитивања којима је стилогеност у другом плану – лексиколошки, фразеолошки и синтаксички чланци; (б) другу групу чине стилистички усмерена истраживања – лингвостилистички чланци, којима придружимо и литерарно-лингвистичко истраживање хумора у једном од романа.

Посматрано с тематолошког аспекта, може се констатовати да су истраживачи обухватили сву и историјску и стварносно Ненадићеву

прозу, с тиме што су мање испитивани романи из нововековне историје. Највише пажње привукли су романи *Дорошеј* и *Време кокошки* (први и последњи Ненадићев роман), којима су репрезентована два тематолошка правца у делима овог књижевника.

3.1. Лексиколошке, фразеолошке и синтаксичке анализе прозе Добрила Ненадића

Овај део наше грађе обухвата 6 чланака који су примарно оријентисани на неки други аспект изван стилистичког, међутим, аутори у закључним освртима својих анализа доносе значајне оцене о стилским функцијама испитиваних јединица.

Ненадићев текст се у појединим од ових радова превасходно користе као корпус за лингвистичка истраживања савременог српског језика, па ћемо их сврстати у посебну подгрупу. Ту спадају испитивања синтаксичких конструкција за поређење по једнакости и по неједнакости на корпусу свих Ненадићевих историјских романа (в. Николић 2009а; Николић 2009б), која су показала да анализирани текстови садрже већину модела поредбених конструкција српског стандардног језика.

Аутори преосталих чланака бавили су се лексиколошким, односно фразеолошким аспектом, а њихови резултати уже су везани за лингвостилистику. Наводимо кључне налазе радова из ове подгрупе:

- (а) лексика романа *Дорошеј* веома је раслојена и разнолика – заступљене су нестандардне речи (архаизми, историзми, регионализми, дијалектизми), као и речи савременог стандардног језика (в. Милошевић 2019);
- (б) експресивни супстантиви у роману *Време кокошки* – највише експерираних примера исказује негативну оцену људских духовних и карактерних особина (како општих тако и особина које се односе на мушкараца односно жену), при чему се међу експресивима јављају позајмљенице, територијално и социјално маркиране јединице, а значења су у већини случајева изведена метафором, док се код најмање лексема експресивност јавља као последица творбених модела (в. Ракић 2020);
- (в) лексема којима се именује особа у роману *Време кокошки* – препознатљиве су по високом експресивном потенцијалу (знатно је више јединица с негативном него с позитивном конотацијом), а најзаступљеније су тематске групе којима се именује особа према физичким особинама (*забор*), духовним особинама (*алайача*, *муфлуз*), стањима, расположењима и статусу (*клујодер*, *кркација*, *бесјосличар*), родбинским и брачним везама (*распушћеница*) и сл. (в. Цвијовић 2022);
- (г) територијално маркирани фраземи у роману *Време кокошки* – на основу домена употребе и референцијалног значења разврстани су у пет асоцијативних поља (фраземи којима се означавају физичка својства човека и физичке способности; фраземи којима се означа-

вају духовне особине човека; фраземи којима се упућује на међуљудске односе; фраземи којима се упућује на начин живота и животне ситуације; фразеолошке јединице којима се упућује на делатности, активности, поступке), а већином их одликује негативна вредносна оцена (в. Танасковић, Лутовац Казновац 2019).

Иако је малог обима, овај део наше грађе изузетно је значајан за лингвостилистичку – заправо, интегралностилистичку – дескрипцију и интерпретацију Ненадићевих романа. Наиме, резултати „ванстилистичких” разноаспекатских анализа омогућавају упознавање стилски маркираних и немаркираних језичких јединица, што је предуслов за наредна разматрања и тумачења стилогености одређених (под)типова јединица, реализованих у конкретном контексту.

3.2. Лингвостилистичке анализе прозе Добрила Ненадића

У овај део грађе нашег истраживања сврстано је 12 радова. Најстарији чланак у нашем корпусу има лингвостилистичко усмерење (в. Николић 1986), при чему аутор предност даје стилогеној анализи, којом су обухваћене лексичке јединице из ране фазе Ненадићевог стваралаштва, и то у оба опуса (и историјска и стварносна проза). Анализа је показала да заједничка језичко-стилска одлика свих његових раних романа јесте висока стилогеност културолошки маркираних јединица, међу којима доминирају номенклатурни називи биљака и антропоними.

На поменуте налазе надовезује се испитивање прецедентних феномена у Ненадићевој раној стварносној прози (в. Николић 2011), а анализа је усмерена на стилске функције малих фолклорних форми. Уочено је да паремијске јединице доприносе не само карактеризацији говора ликова него и постизању особеног иронијског односа који приповедна свест показује према ликовима и догађајима.

Претходно поменути семантостилистичким радовима прикључују се анализе стилских вредности антропонимијских јединица и евокативне лексике (дијалектизми, жаргонизми, научни термини) у историјској и стварносној прози из Ненадићевих каснијих стваралачких фаза (в. Ђуровић, Спасојевић 2017; Ђуровић, Спасојевић 2020; Николић, Николић 2015; Николић 2016). Кад је у питању литерарна ономастика, показало се да „тема романа има најзначајнију улогу у одабиру имена ликова”:

За разлику од романа *Време кокошки*, где су ликови и њихова имена у првом плану, а радња у другом, овде, у роману *Десиош и жртва* ликови су прилагођени контексту, времену, историјској позорници, о чему најбоље сведочи анализа порекла и мотивације имена. У оба романа јављају се антропоними *Муго*, *Бобија*, *Рагина* и то показује да писци, вероватно, имају корпус имена која су им погодна за постизање различитих ефеката, али и да се у зависности од тематике тежиште помера са лика на радњу и обрнуто у зависности од постављеног циља који писац има. (Ђуровић, Спасојевић 2020: 15)

Наводимо резултате анализе језичких идиома у роману *Време кокошки*: (1) у поглавља написана на стандардном језику инкорпорирани су бројни жанрови, који се на различите начине диференцирају од наративног текста, при чему су у одређеним случајевима издвојени само језичким изразом без графичког маркирања (научна расправа, пословна студија, пословни извештај, политичка беседа, реклама), а у другим случајевима маркирани су и графички и језички (новински извештај, енциклопедијска одредница, кулинарски рецепт, лирска песма); (2) у дијалекатски маркираним поглављима писац је настојао да уверљиво дочара усмени говор, а у функцији стилизације спонтаног излагања употребио је дијалектизме (в. Николић 2016).

Типичан лингвостилистички приступ остварен је у чланку о текстостилемима у приповедном моделу романа *Дорошеј* (в. Николић 2017в). Аутор идентификује стилематичне надреченичне целине и тумачи их са стилогеног аспекта. Исто тако, лингвостилистички су конципирана истраживања репрезентолошких дискурса и наративних техника у роману *Дорошеј* (Ковачевић 2019), као и стварносној прози (Николић 2017а; Николић 2017б).

Показало се да Ненадићев *Дорошеј* заузима посебно место у лингвистичкој типологији модерног српског романа јер ово дело доноси иновацију у вези с типовима туђег говора. Реч је о „појави ауторског говора у оквиру монолошког управног говора лика”, дакле, у питању је „уклопљени пратилачки ауторски говор, у функцији интерферирајуће компоненте монолошког управног говора лика” (Ковачевић 2019: 100). Ненадић је у *Дорошеју* користио нормативни језик, међутим, „употреба тог језика, посматрана из перспективе реализације типова туђег говора, толико [је] специфична да се овај роман на основу стилско-језичких критеријума може сматрати уникатним” (Ковачевић 2019: 101).

Лингвостилистичка анализа наративне технике у стварносном опусу доноси следеће налазе: (1) говор наратора препознаје се по интелектуалној лексици, а говор ликова по фолклорној стилизацији и жаргонизацији; (2) јавља се више типова туђег говора – неуведени управни, уведени слободни управни, неуведени слободни управни, недословни управни, основни модел неуправног говора, експресивни неуправни, слободни неуправни, полууправни и дословни неуправни говор (в. Николић 2017а). У стварносној прози уочени су следећи стилематички поступци којима приповедач остварује регулацију наративних података: (1) употреба ономастичких јединица с високим асоцијативним потенцијалом; (2) преименовање апелативном јединицом (стилска фигура *амплификација*); (3) различити типови *набрајања*, међу којима доминирају стилске фигуре *кумуляција* и *синайпроизам* (в. Николић 2017б).

Међу лингвостилистичким истраживањима интегралној стилистици вероватно се највише приближава разматрање једног од анахронизама (прохронизма) и његове деконструкције у романима *Дорошеј* и *Победници* (в. Николић 2007). Аутор настоји да успостави

кореспонденцију између лингвистичке и литерарне стилистике у разматрању тзв. књижевне пролепсе како би описао и објаснио уметничке поступке којима је Ненадић у *Победницима* исправио материјалну грешку учињену у *Доротеју*.

Овој групи чланака нашег корпуса придружујемо интердисциплинарну, тј. литерарно-лингвистичку анализу хумора у роману *Доротеј* (в. Чутура, Јовановић 2019), коју можемо посматрати као интегрално-стилистичко сагледавање поменутог Ненадићевог остварења. Иако сви претходно поменути чланци обухватају и стилематички и стилогени аспект, они остају у домену лингвостилистике, док се ово истраживање хумора остварује као интегрално-стилистичко јер у тумачењу књижевних вредности излази из оквира формално и/или семантички маркираних јединица обухватајући и стилски неутралне. Захваљујући интердисциплинарном приступу, ово истраживање успева да оде корак даље од претходних, што ћемо илустровати одломком из закључка:

Живећи живот по својој мери [Доротеј] налази изгубљени мир, али и нешто још драгоценije: он се поново радује, грохотом смеје задовољан собом и светом. Доротеј је нем само у односу на читаоца [...]. Он дела, а други запажају, тумаче и суде, они који га из његовог непосредног окружења нетремице прате да би у крајњем исходу, у збиру и мноштву, последњи суд припао читаоцима. (Чутура, Јовановић 2019: 402)

3.3. Проза Добрила Ненадића у контексту новијих лингвостилистичких истраживања

У прве две деценије новог миленијума објављен је велики број лингвистичких чланака посвећених језичко-стилским одликама српске прозе. Како показује литература на коју се ослањамо, српска проза истраживана је према следећим параметрима:

(а) принципи пишевог избора и употребе лексичких јединица, затим, лексичких спојева и стилски маркираних израза, посебно идиоматизованих израза; (б) принципи пишевог избора и употребе глаголских облика, посебно значења глаголских облика; (в) синтаксичке (синтаксичко-стилистичке) одлике прозног текста; (г) типови говора, посебно ауторске дидаскалије; (д) композиционе (композиционо-стилистичке) одлике прозног текста, посебно кохезивно-кохеренцијски поступци; (ђ) типови стилема, а међу њима и стилске фигуре; (е) доминантни типови језичко-стилских поступака, корелација формалних одлика и садржајних (мотивских, идејних) вредности у прозном тексту, посебно (ко)релација између језичко-стилских и нараторских одлика; (ж) поступци пререгистрације, као и принципи употребе различитих нестандардних идиома. (Николић 2022: 74–75)

Досадашњи лингвостилистички радови посвећени српској прози не само да осветљавају језичко-стилске особености текстова савремених српских прозних писаца него и сведоче да се интегрално-стилистички метод одликује високим аналитичким и интерпретативним

потенцијалом. За наше разматрање Ненадићевог идиолекта у контексту новијих лингвостилистичких истраживања српске прозе значајан је налаз да се „статус одређеног књижевног дела у лингвистичкој (језичко-стилској) типологији новије српске прозе може најопштије одредити на основу три кључна параметра: (1) поступци којима се реализује пререгистрација; (2) типови репрезентолошких дискурса; (3) приповедачка функција глаголских облика” (Николић 2022: 75).

Дакле, ако се језичко-стилске одлике Ненадићевог романеског стваралаштва испитују у контексту новијих лингвостилистичких истраживања српске прозе према претходно наведеним параметрима, то може допринети осветљавању статуса овог писца у лингвистичкој историји српског романа.

4. ЗАКЉУЧАК

Анализа корпуса састављеног од 18 лингвистичких чланака посвећених појединим аспектима језика и стила Ненадићевих романа – показала је следеће:

(а) с једне стране, живописни језички израз условио је да се текстови овог писца користе као грађа за лингвистичка истраживања савременог српског језика (нпр. синтаксичке конструкције), као и за изражајне могућности српског језика (нпр. на плану лексичких и фразеолошких јединица), а вероватно ће и у будућности Ненадићево обимно дело бити укључивано у грађу лингвистичких истраживања;

(б) с друге стране, Ненадићев идиолект веома је инспиративан за лингвостилистичка истраживања (семантостилистичка, синтаксостилистичка, текстостилистичка, репрезентолошка), с тим што су проучаваоци обухватили појединачна питања везана за средњовековну националну историју и за менталитет западносрбијанске варошице, тако да остаје простора за свеобухватна истраживања романеског стваралаштва овог писца (на свих 18 романа).

Лингвостилистичку дескрипцију и интерпретацију Ненадићеве прозе у будућим (свеобухватнијим) истраживањима погодно је ускладити с теоријско-методолошким концептом интегралне стилистике, која представља актуелну фазу развоја србистичке стилистике. Лингвостилистика разликује стилематичну и стилогену страну језичке јединице, што је интегрална стилистика употпунила указујући да и нестилематичне јединице могу у одговарајућем контексту бити стилогене. У том смислу, чланци у којима се Ненадићеви текстови користе као грађа пружају корисне податке за интегралностилистичка сагледавања Ненадићеве прозе јер обухватају све моделе одређеног типа језичких јединица – и стилски неутралне и обележене.

Ако се постигнућа лингвистичких истраживања језика и стила Ненадићевих романа посматрају у контексту новијих лингвостилистичких истраживања српске прозе – закључује се да његов идиолект треба истражити према следећим параметрима: (1) поступци пререгистрације;

(2) типови репрезентолошких дискурса; (3) приповедачка функција глаголских облика. На тај начин било би омогућено да се проза Добрила Ненадића језичко-стилски упоређује с другим писцима, чија су дела испитивана према претходно поменутиим параметрима, као и да се допринесе осветљавању статуса овог писца у лингвистичкој историји српског романа.

У будућим истраживањима треба испитати Ненадићеве романе с тематиком из средњег века и тематиком из новије српске историје, како би се дошло до сазнања како су на језичко-стилском плану обликовани ликови и догађаји из временски удаљене и из временски ближе историјске епохе. Посебно се могу испитивати дела везана за данашњу стварност, будући да је писац користио различите идиоме савременог српског језика, настале функционалним, територијалним и социјалним раслојавањем.

ИЗВОРИ

- Ђуровић, Спасојевић 2017: Сања Ђуровић, Марина Спасојевић, Стилска функција антропонимијских јединица у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: (Српски) језик у комуникативној функцији*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 179–188.
- Ђуровић, Спасојевић 2020: Сања Ђуровић, Марина Спасојевић, Стилска функција антропонимијских јединица у роману *Десет и жртва* Добрила Ненадића, *Наслеђе*, 46, Крагујевац, 9–17.
- Ковачевић 2019: Милош Ковачевић, Специфичност Ненадићевог *Дорошеја* у лингвистичкој типологији модерног српског романа, у: Јован Делић (прир.), *Ђуровићеви сусрети: Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића*, Билећа: СПКД „Просвјета”, 81–102.
- Милошевић 2019: Јадранка Милошевић, Лексички слој у роману *Дорошеј* Добрила Ненадића, у: Јован Делић (прир.), *Ђуровићеви сусрети: Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића*, Билећа: СПКД „Просвјета”, 103–123.
- Николић 1986: Видан Николић, Слој јединица значења у језику историјских романа Добрила Ненадића, *Међај*, VII/11–12, Ужице, 37–44.
- Николић 2007: Видан Николић, Експресивност и деконструкција пролепсе у романима *Дорошеј* и *Победници* Добрила Ненадића, *Српски језик*, XII/1–2, Београд, 259–271.
- Николић 2009а: Милка Николић, Поредбене конструкције са значењем неједнакости у романима Добрила Ненадића, *Радови Филозофског факултета*, 11/1, Источно Сарајево, 211–223.
- Николић 2009б: Милка Николић, Поредбене реченице са значењем једнакости у романима Добрила Ненадића, *Узданица*, VI/2, Јагодина, 39–50.
- Николић 2011: Милка Николић, Фолклорни жанрови у романима савременог српског писца Добрила Ненадића, у: Joanna Rekas (ур.), *Балкански фолклор као интеркултурни код (Balkanski folklor jako kod interkulturowy)*, Познањ: Универзитет „Адам Мицкијевич”, 465–473.

- Николић 2016: Милка Николић, Употреба различитих идиома у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ 1, *Језик, књижевности, уметности*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 61–71.
- Николић 2017а: Милка Николић, Говор ликова и говор приповедача у завичајној прози Добрила Ненадића (лингвостилистички аспект), у: Михај Радан (ур.), *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима*, Темишвар: Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Ниш: Филозофски факултет, 297–307.
- Николић 2017б: Милка Николић, Стилистика приповедања у стварносној прози Добрила Ненадића, *Српски језик*, XXII/1–2, Београд, 155–174.
- Николић 2017в: Милка Николић, Текстостилеми у приповедном моделу романа *Дорошеј* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, (*Српски*) *језик у комуникативној функцији*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 189–199.
- Николић, Николић 2015: Видан Николић, Милка Николић, Стилистичка функција дијалектизама у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Михај Радан (ур.), *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима*, Темишвар: Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Ниш: Филозофски факултет, 333–342.
- Ракић 2020: Александра Ракић, Експресивни супстантиви у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: Експресивност у српском језику*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 135–148.
- Танасковић, Лутовац Казновац 2019: Тања Танасковић, Тамара Лутовац Казновац, Територијално маркирани фраземи у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, *Вуков Српски рјечник и 200 година савременог српског језика*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 65–78.
- Цвијовић 2022: Драгана Цвијовић, Експресивна вредност лексема којима се именује особа у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: Језик и стил српског романа*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 251–261.
- Чутура, Јовановић 2019: Илијана Чутура, Виолета Јовановић, Ћутање и смех као оспољавање ослобађања јунака у роману *Дорошеј* Добрила Ненадића, *Књижевна историја*, 51/169, Београд, 385–405.

ЛИТЕРАТУРА

- Deretić 2019: Darka Deretić, Autentičnost pripovijedanja i jezika u romanu *Vreme kokoški Dobrila Nenadića*, u: Jovan Delić (prir.), *Ćorovićeви susreti: Srpska proza danas – Književno djelo Dobrila Nenadića*, Bileća: SPKD „Prosvjeta”, 207–211.

- Jovanović 2005: Aleksandar Jovanović, Božji dar i ljudska nesavršenost, u: Dobrilo Nenadić, *Dorotej*, Beograd: Zavod za udžbenike, NIN, 244–254.
- Jovanović 2014: Jelena Jovanović, Poetski diskurs srpskih pisaca u svetlu nove naučne emergencije, *Srpski jezik*, XIX/1–2, Beograd, 751–758.
- Jovanović Simić 2018: Jelena Jovanović Simić, Stilistička shvatanja Miloša Kovačevića, u: Jelena Petković, Vladimir Polomac (ur.), *Srpski jezik: status, sistem, upotreba*, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 81–93.
- Knežević 2019: Saša Knežević, Jezdimir Munta izgubljen u Makondu ili magijski realizam Kiše Dobrila Nenadića, u: Jovan Delić (prir.), *Ćorovićevi susreti: Srpska proza danas – Književno djelo Dobrila Nenadića*, Bileća: SPKD „Prosvjeta”, 165–175.
- Kovačević 2000: Miloš Kovačević, *Stilistika i gramatika stilskih figura*, treće izdanje, Kragujevac: Kantakuzin.
- Kovačević 2015: Miloš Kovačević, *Stil i jezik srpskih pisaca*, Beograd: Zavod za udžbenike.
- Kovačević 2019: Miloš Kovačević, *Stilske dominante srpskih prozних pisaca*, Andrićgrad (Višegrad): Andrićev institut.
- Kovačević 2021: Miloš Kovačević, *Srpski stilističari*, Beograd: Srpska književna zadruga.
- Nikolić 1986: Vidan Nikolić, Sloj jedinica značenja u jeziku istorijskih romana Dobrila Nenadića, *Međaj*, VII/11–12, Užice, 37–44.
- Nikolić 2019: Vidan Nikolić, Dobrilo Nenadić – osobena literarna pojava u savremenoj srpskoj literaturi (kulturni fenomen i društveni slučaj), u: Jovan Delić (prir.), *Ćorovićevi susreti: Srpska proza danas – Književno djelo Dobrila Nenadića*, Bileća: SPKD „Prosvjeta”, 67–80.
- Nikolić 2022: Milka Nikolić, *Poetizmi prozaizmi* (Lingvostilistički pogled na jezik srpskih pisaca), Adrićgrad (Višegrad): Andrićev institut.
- Simić 1998: Radoje Simić, *Opšta stilistika*, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika.
- Simić 2000: Radoje Simić, *Stilistika srpskog jezika I*, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika.
- Simić, Jovanović Simić 2015: Radoje Simić, Jelena Jovanović Simić, *Opšta stilistika*, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Jasen.
- Vuković 2000: Novo Vuković, *Putevi stilističke ideje*, Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Nikšić: Jasen.

Jelena L. Petković

THE IDIOLECT OF DOBRILLO NENADIĆ IN THE CONTEXT OF RECENT LINGUISTIC RESEARCH OF SERBIAN PROSE

Summary

On the corpus of 18 linguistic papers dealing with certain aspects of the language and style of Nenadić's novels, the present study reviews the achievements of linguistic research on the language and style of Nenadić's novels. An attempt is made to propose a concept for the

linguistic and stylistic description and interpretation of Nenadić's idiolect, referencing to the previous results, and in the context of recent linguistic and stylistic research of Serbian prose.

Since, from the thematic aspect, the works of this writer relate to Serbian medieval history, Serbian modern history, as well as the life in today's Serbian small towns, it is expected that the writer use different linguistic and stylistic resources, in accordance with the theme of the novel. Thus, harmonisation of the linguistic and stylistic description and interpretation of Nenadić's prose with the theoretical-methodological concept of integral stylistics was performed in the current paper.

Keywords: idiolect, Dobrilo Nenadić's prose, linguistic stylistics, integral stylistics, linguistic and stylistic features, linguistic history of the Serbian novel

Примљен: 20. децембар 2022. године

Прихваћен: 19. јуна 2023. године